

Bonyodalmak egy regény körül

Borisz Paszternák szovjet írónak egy délamerikai újságíró néhány kérdést tett fel két évvel ezelőtt, abból az alkalomból, hogy az író versei a délamerikai lapokban nagyobb teret kaptak, és líráját mindenütt elismeréssel és lelkesedéssel fogadták. Paszternák a levélre adott válaszában ezeket írta:

„Ezek mind apróságok. Az az érzésem, hogy új nagy korszak tört reánk, új feladatokkal és kívánságokkal. A magában álló és elszórt vers nem alkalmas eszköz arra, hogy ünnepélyes, mély és nagy horderejű dolgokon meditáljunk. Csak a próza és filozófia fegyverével kísérrelhetjük ezt meg. Ezért mindabból, amit eddigi életemben elvégezni sikerült, legfontosabbnak tartom új regényemet, a *Doktor Zsivago*-t. Röstellem azt a nagy hírverést, amely körülöttem eddigi munkáim kapcsán támadt, míg új regényemről nem eshet szó...”

A csendben, visszavonultan élő Paszternák tavaly átadta regényének kéziratát a Goszlitizdat kiadónak, a kézirat másodpéldányát pedig, a szerzői joggal együtt, Giangiacom Feltrinelli haladószellemű milánói kiadónak azzal, hogy az olasz fordítás az eredetivel egyidőben jelenik meg. A *Doktor Zsivago* azonban az év folyamán nem jelent meg oroszul, éppen ezért nagy feltűnést keltett a hír novemberben,

hogy a regény olasz fordításban megjelent, s hogy hamarosan angolul, franciául és németül is napvilágot lát.

Ez a hír aztán rengeteg találgatásra adott okot, s azok, akik hivatásszerűen szovjetellenes propagandával foglalkoznak, alaposan ki is aknázták. A sajtó és a rádió nagy hűhóval közölte, hogy a regényt a Szovjetunióban betiltották (holott valójában meg sem jelent), hogy Paszternákot száműzték s nem tudni, mi van vele, hogy a szovjet írók szövetségének titkára, Szurkov, külön azzal a céllal utazott Olaszországba, hogy a regény olasz nyelven való kiadását megakadályozza, sőt azt is írták a lapok, hogy az Olasz Kommunista Párt mindenképpen le akarta beszélni Feltrinellit a kiadásról. Továbbá hangoztatták, hogy a *Doktor Zsivago* a szovjet társadalmat gyökerében támadja meg, hogy ez a Szovjetunió legvérmesebb kritikája, ilyen kemény kritikát és ilyen vádat még nem írt soha senki. A fentiek bizonyítására a sajtó, az *Oggitól* a *Mondeig*, a *Spiegel*től a *Die Weltig*, az elferdítés és hamisítás minden lehetőségét megragadta. A szövegből önkényesen kiragadott és idézett bizonyos részleteket a szereplők monológjából, s talán mondani sem kell, hogy ez így, kiragadva egészen más-ként fest, másként hat, mint a regényben.

Az Associazione per la libertà della cultura című lap szerint, amelynek élén nem más, mint a baloldali Ignazio Silone áll, „ez a mű a legnagyobbak egyike, vagy talán éppen a legnagyobb a XX. század első felében írottak közül“. A továbbiakban azt írja, hogy a Doktor Zsivago jelentősége felmérhetetlen, mert „negyven évvel az Októberi Forradalom után, egy orosz író első ízben élt a teljes szólásszabadsággal“...

A zágreni Republika szerint tudni kell azonban a következőket:

Paszternák tíz évig dolgozott ezen az életművének tartott regényén. Miután átadta a kéziratot a Goszlitizdatnak, mégis meggondolta és szükségesnek tartott néhány javítást, átdolgozást és bővítést, ezért Feltrinellit is megkérte, ne adja ki az olasz fordítást az eredetinek megjelenéséig, azaz ne sűrögesse a fordítást, amíg meg nem kapja a végleges, teljes szöveget. Feltrinelli azonban nem vett tudomást a kérésről, mert szenzációt és nagyszerű pénz-ügyi sikert sejtett a dologban.

Igy született tehát ez a nagy szenzáció.

A Republika az ügy további alakulásáról is hírt ad. Igen nagy volt a Doktor Zsivago írójának „sorsa“ felől érdeklődő, Moszkvában tartózkodó külföldi tudósítók meglepetése, amikor megkapták Paszternák meghívását: látogassák meg otthonában. Paszternák „a Micszkva melletti írótelepen, Perekolkinoban, kényelmes, nagy házában fogadta vendégeit, és négy nyelven beszélgetett velük: oroszul, angolul, franciául és németül.“ Jó erőben, egészségben volt és a nagyszerű anyagi helyzetben élő ember benyomását keltette. Az asztal roskadozott ételtől-italtól — írja a Republika —, s Paszternák még magakészítette, málnából főzött pálinkával is megkínálta vendégeit.

A beszélgetés során Paszternák kifogásolta azt a módot, ahogyan regényét kiadták, s ahogyan a sajtó hírt vert neki. A legsajnálatosabb az, hogy olyan emberek írtak róla, „akik egyáltalán nem olvasták, vagy pedig kiforgatták értelmét“, hogy galákiul, átlátszó céljaira használják a regényt. „Habár nem vagyok marxista, — mondotta Paszternák —, s a műfiban is különféle szemszögből bíráltam a szovjet életet, mindig — a Doktor Zsivago-ban is — azt vallottam, hogy az Októberi Forradalom a legjelentősebb esemény az emberiség történetében... Ez a haza és ez a kor adott mindent nekem. Ezért hálás vagyok ennek az országnak, a kornak, amelyben élek, és a társadalmi rendszernek.“ Nem azzal a szándékkal írta regényét, hogy vádolja a szovjet társadalmat, regénye „egy család tapasztalatait, az élet egy aspektusa“. Paszternák ugyanakkor tagadta, hogy Doktor Zsivago önéletrajz jellegű regény.

Az új Paszternák-regény tehát a hírek szerint hatalmas alkotás. — Talán a Háború és béke óta — írja egy bíráló — nem volt orosz regény, amely alaposabban és átfogóbban mutatta volna be az orosz életet, mint ez a könyv. — Voltaképpen egy intellektuális és családijának Odüsszeája: az orosz életet öleli fel 1905-től 1929-ig, amikor a regény hőse, Doktor Zsivago Moszkvában szívizélhűdéskésben meghalt. A regény azonban ezzel nem fejeződik be: epilógusában naplótöredékek és versek formájában a hős tovább él övéi emlékében, úgyhogy a regény további cselekmény a második világháborúra, az ezt követő évekre, sőt a Sztálin halála utáni korszakra is kiterjed.

Érthető tehát, mily nagy érdeklődéssel várja most az egész világ Paszternák hiteles regényének kiadását.